

PERSPEKTÍVY DIALÓGU MEDZI ŽIDMI A KREŠŤANMI¹

Kurt kardinál Koch

1. Hlboké spoločenstvo medzi kresťanstvom a judaizmom

„Židovské náboženstvo nie je nám ‚cudzie‘, akoby ‚mimo‘ nás, ale v istom zmysle je ‚vlastné‘ nášmu náboženstvu, je našou súčasťou. Preto k nemu máme vzťah, aký nemáme k žiadnemu inému náboženstvu. Ste našimi milovanými bratmi a v istom zmysle by sa dalo povedať, že ste našimi staršími bratmi.“²

Tieto silné a dojímavé slová vyslovil pápež Ján Pavol II. pri príležitosti svojej návštevy synagógy v Ríme 13. apríla 1986; vyjadril tak presvedčenie Katolíckej cirkvi o existencii osobitného vzťahu k judaizmu, ktorý je v porovnaní s inými náboženstvami jedinečný. Katolícko-židovský dialóg teda nie je len jedným z aktuálnych a nevyhnutných medzináboženských dialógov; judaizmus je nám kresťanom najbližším náboženstvom, nám kresťanom, ktorí sme k židovskému národu hlboko pripútaní predovšetkým z náboženských dôvodov.

Z kresťanského hľadiska má judaizmus medzi ostatnými náboženstvami jedinečné postavenie predovšetkým preto, že Boh, ktorého Ježiš ohlasoval a s ktorým žil v dôvernom vzťahu, je práve Boh Izraela. Skutočnosť, že Ježiš Kristus bol Žid, je tiež kľúčovým prvkom, ktorý spája židov a kresťanov, ako si to všimol najmä významný protestantský teológ Karl Barth. V čase, keď v nemeckej protestantskej cirkvi existovali silné tendencie k „de-judaizácii“ kresťanstva, on naliehavo zdôrazňoval, že Božie Slovo sa nevtelilo „do nejakého neurčitého človečenstva, ako pokorný a trpiaci človek vo všeobecnom zmysle“, ale „stalo sa Židom“³.

K tomu sa pridáva skutočnosť, že židia a kresťania majú spoločné Sväté písmo. Sväté písmo židovského národa „tvorí neoddeliteľnú súčasť kresťanskej Biblie“, ako sa uvádza v dokumente Pápežskej biblickej komisie z roku 2001 „Židovský národ a jeho Sväté písmo v kresťanskej Biblii“⁴. V úvode vtedajší prefekt Kongregácie pre náuku viery kardinál Joseph Ratzinger vyzval na „obnovenie úcty k židovskému výkladu Starého zákona“ v tom zmysle, že „židovské čítanie Biblie je možným čítaním, ktoré je v kontinuite so židovskými posvätnými spismi z obdobia Druhého chrámu a je analogické kresťanskému čítaniu, ktoré sa vyvíjalo paralelne s ním“; dôsledkom toho sa kresťania „môžu veľa naučiť zo

¹ Conferenza presso la Facoltà di Teologia dell'Università di Trnava, il 30 marzo 2023.

² Giovanni Paolo II, Discorso durante l'incontro con la comunità ebraica nella Sinagoga di Roma, il 13 aprile 1986.

³ K. Barth, Kirchliche Dogmatik IV/1: Die Lehre von der Versöhnung (Zürich 1953) 181.

⁴ In deutscher Sprache veröffentlicht als Nr. 152 der vom Sekretariat der Deutschen Bischofskonferenz herausgegebenen „Verlautbarungen des Apostolischen Stuhls“ (Bonn 2001).

židovskej exegézy, ktorá sa praktizuje už 2000 rokov“, a prirodzene dúfať, „že aj Židia môžu mať prospech z pokroku kresťanskej exegézy“. Židovsko-kresťanský dialóg tak stojí pred naliehavou výzvou prekonať staré marciónovské pokušenie, ktoré sa znovu objavuje aj dnes a ktoré má sklon vylúčiť Starý zákon z kánonu Svätého písma, degradujúc ho na úroveň apokryfných spisov⁵, a zaobchádzať so Starým a Novým zákonom ako s jedinou knihou.

Na základe tohto hlbokého zdieľania Katolícka cirkev vie, že jej vzťah k ľudu Zmluvy, k izraelskému ľudu, je úzko spätý s jej vlastným seba-pochopením, a preto nemôže pochopiť samu seba bez odkazu na judaizmus. Toto základné presvedčenie podčiarkuje novú víziu, ktorú predstavil Druhý vatikánsky koncil svojou Deklaráciou o vzťahu Cirkvi k nekresťanským náboženstvám *Nostra aetate*, ktorej štvrtý článok o židovskom náboženstve sa začína výstižnou vetou: „Pri skúmaní tajomstva Cirkvi posvätný koncil nezabúda na zväzok, ktorým je ľud Novej zmluvy duchovne spojený s Abrahámovým potomstvom.“ Touto biblickou úvahou o tajomstve a poslaní Cirkvi, *Nostra aetate* zdôrazňuje spoločenstvo, ktoré sa ukazuje medzi judaizmom a kresťanstvom vzhľadom na dejiny spásy.

2. Pozornosť venovaná novému začiatku katolícko-židovského dialógu

Koncilovú deklaráciu "Nostra aetate" možno považovať za dôležitý bod obratu a za sľubný nový začiatok plodného dialógu medzi Katolíckou cirkvou a židovstvom. Osobitne treba spomenúť skutočnosť, že *Nostra aetate* bola aspoň čiastočne výsledkom židovskej iniciatívy, konkrétne stretnutia 13. júna 1960 medzi pápežom Jánom XXIII. a židovským historikom Júliusom Izákom, ktorý pápežovi predložil memorandum s naliehavou žiadosťou o revíziu vzťahov medzi Cirkvou a judaizmom⁶. Niekoľko mesiacov po tomto rozhovore pápež Ján XXIII. poveril nemeckého jezuitu kardinála Augustína Bea, aby v mene Sekretariátu pre jednotu kresťanov, ktorý on viedol, pripravil pre koncil vyhlásenie o judaizme.

Proti predloženému textu protestovali arabskí konciloví otcovia. Najmä tí z Blízkeho východu namietali, že takáto deklarácia by sa nemala týkať len judaizmu, ale mala by sa vzťahovať aj na islam; iní konciloví otcovia navrhovali, aby sa v koncilovej deklarácii spomenuli všetky nekresťanské náboženstvá. Kvôli týmto kritickým pripomienkam a novým ťažkostiam, ktoré sa objavili a vyžiadali

⁵ Come è stato proposto, un paio di anni fa, dal teologo protestante berlinese, esperto di teologia sistematica, Notker Slenzka: Die Kirche und das Alte Testament, in: E. Grab-Schmidt / R. Preul (Hrsg.), Das Alte Testament in der Theologie = Marburger Jahrbuch Theologie XXV (Leipzig 2013) 49-81.

⁶ Vgl. M. Quisinsky., Art. Isaac, Jules, in: Ders. / P. Walter (Hrsg.), Personenlexikon zum Zweiten Vatikanischen Konzil (Freiburg i. Br. 2012) 139-140.

si ďalšie revízie, sa rozhodlo, že text o židoch sa zaradí do širšieho kontextu postoja Cirkvi k nekresťanským náboženstvám, a to konkrétne ako štvrtý článok v rámci koncilovej deklarácie *Nostra aetate*. Táto deklarácia bola schválená krátko pred koncom koncilového zhromaždenia 28. novembra 1965 takmer jednomyselne, to znamená 2221 hlasmi za, 88 proti a dvaja sa zdržali hlasovania; konciloví otcovia ju teda prijali obdivuhodnou 96 % väčšinou a pápež Pavol VI. ju následne promulgoval.

Zaradenie tvrdení týkajúcich sa židovského národa do koncilovej deklarácie *Nostra aetate* by mohlo ľahko vyvolať mylný dojem, že ide o delikátny kompromis, pretože judaizmus pre nás kresťanov nie je len jedným z mnohých nekresťanských náboženstiev a vzťah medzi kresťanstvom a judaizmom by sa nemal zjednodušovať, akoby sa jednalo len o nejaký osobitný variant medzináboženského dialógu; tým by sa už neuznával nezameniteľný charakter tohto vzťahu⁷. Vzhľadom na veľmi zložitú a komplikovanú genézu deklarácie *Nostra aetate* pred Druhým vatikánskym koncilom a počas neho⁸ môžeme povedať, že jej štvrtý článok, zameraný na vzťah medzi Katolíckou cirkvou a judaizmom, je skutočne najkratším, ale aj jedným z najdôležitejších dokumentov koncilu.

Štvrtý článok je nielen východiskovým bodom, ale aj jadrom celej deklarácie *Nostra aetate*. Znamená zásadný obrat vo vzťahoch medzi Katolíckou cirkvou a judaizmom a spolu s ním aj vo vzťahoch medzi Cirkvou a Izraelom: ako zdôraznil vtedajší poradca koncilu Joseph Ratzinger, „v knihe vzájomných vzťahov sa otvorila nová stránka“⁹. Epochálny význam štvrtého článku nepochybne spočíva v tom, že po prvýkrát v histórii sa ekumenický koncil vyjadril o judaizme explicitne a pozitívne.

3. Vzťahy medzi Cirkvou a Izraelom v *Nostra aetate*

Veľká zásluha deklarácie *Nostra aetate* spočíva v tom, že v Izraeli identifikovala korene Cirkvi, pričom sa výslovne odvoláva na Pavlov obraz „koreňa dobrej olivy, na ktorý boli naštepené ratolesti divej olivy, ktorými sú pohania“. Týmto obrazom deklarácia zdôrazňuje, že Cirkev prijala starozákonné zjavenie prostredníctvom „tých ľudí, s ktorými Boh vo svojom nevýslovnom

⁷ Vgl. J. Kardinal Ratzinger, *Der Dialog der Religionen und das jüdisch-christliche Verhältnis*, in: Ders., *Die Vielfalt der Religionen und der Eine Bund* (Hagen 1998) 93-121.

⁸ Vgl. J. Österreicher, *Kommentierende Einleitung zur „Erklärung über das Verhältnis der Kirche zu den nichtchristlichen Religionen“*, in: *LThK 13* (1967) 406-478; A. Siebenrock, *Theologischer Kommentar zur Erklärung über die Haltung der Kirche zu den nichtchristlichen Religionen Nostra aetate*, in: P. Hünemann / B. J. Hilberath (Hrsg.), *Herders Theologischer Kommentar zum Zweiten Vatikanischen Konzil*.

⁹ J. Ratzinger, *Die letzte Sitzungsperiode des Konzils* (Köln 1966) 68.

milosrdenstve ráčil uzavrieť Starú zmluvu“. Tento výstižný obraz, ktorý Pavol používa v 11. kapitole svojho listu Rimanom, je pre neho rozhodujúcim kľúčom k pochopeniu vzťahu medzi Izraelom a Cirkvou Ježiša Krista, a teda jednoty i rozdielnosti medzi týmito dvoma spoločenstvami vo svetle viery.¹⁰ Konkrétne to znamená, že Cirkev ako nový Boží ľud sa nemá chápať ako zrušenie alebo nahradenie Izraela ako starého Božieho ľudu, ale ako jeho naplnenie.

V tejto pozitívnej perspektíve *Nostra aetate* uznáva „duchovné dedičstvo spoločné kresťanom a Židom“. Vďaka silnému dôrazu na skutočnosť, že Cirkev „má na pamäti dedičstvo, ktoré má spoločné so Židmi“, je zrejmé, že koncil sa nezaobrá len praktickými a pragmatickými aspektami, ale rieši otázky týkajúce sa katolícko-židovských vzťahov na pevnom biblickom základe. *Nostra aetate* je predovšetkým náboženský a teologický dokument.

V tomto biblicko-teologickom svetle, to znamená poháňaná „náboženskou evanjeliovou láskou“, *Nostra aetate* odsudzuje aj odsúdeniahodné antisemitské správanie a konkrétnejšie odsudzuje „nenávisť, prenasledovanie a všetky prejavy antisemitizmu namierené proti Židom v každej dobe a od kohokoľvek“. Spolu s rozhodným áno „spoločnému duchovnému dedičstvu“ judaizmu a kresťanstva sa v Koncilovej deklarácii hovorí aj kategorické *nie* všetkým formám antisemitizmu.

Takto sa ukazuje jeden z hlavných impulzov, ktorý viedol k vypracovaniu deklarácie *Nostra aetate* a následnému obratu vo vzťahoch medzi Katolíckou cirkvou a židovským národom. Tento bolestný impulz vychádza z potreby čeliť tragédii šoa, masovému vyhladzovaniu Židov v Európe, ktoré s organizačnou dokonalosťou naplánovali a uskutočnili národní socialisti. Kardinál Augustín Bea pripomenul tento dôležitý motív v koncilovej sále týmito jasnými slovami: „Problém vzťahu medzi Katolíckou cirkvou a židovským národom, ktorý má takmer dvetisíc rokov – problém starý ako samotné kresťanstvo – sa stal akútnym najmä pre kruté vyhladzovanie miliónov Židov nacistickým režimom, a preto bolo nevyhnutné, aby mu Druhý vatikánsky koncil venoval pozornosť.“¹¹

Hľadiac na bezprecedentnú hĺbku, ktorú v európskych dejinách dosiahla nenávisť a prenasledovanie Židov zo strany národného socializmu, musíme my kresťania hlboko ľutovať, že sme museli čakať až na neslýchanú krutosť šoa, aby sme sa skutočne zamysleli. My kresťania si musíme priznať, že odpor kresťanov voči bezhraničnej brutalite rasistického národného socializmu neprejavil jasnosť

¹⁰ Vgl. K. Berger, Gottes einziger Ölbaum. Betrachtungen zum Römerbrief (Stuttgart 1990); F. Mussner, Die Kraft der Wurzel. Judentum – Jesus – Kirche (Freiburg i. Br. 1987).

¹¹ A. Kardinal Bea, Die Kirche und das jüdische Volk (Freiburg i. Br. 1966) 7.

a šírku, ktorú sa mohlo a malo právom očakávať. My kresťania máme preto všetky dôvody vážne sa pýtať, či sme spoluzodpovední za tieto hrozné udalosti.

Aby Cirkev mohla dať úprimnú odpoveď, bude musieť uznať, že kresťanský teologický anti-judaizmus, šírený po stáročia, pestoval širokú antipatiu voči Židom a že zdedené protižidovské cítenie sa zakorenilo v dušiach mnohých kresťanov.¹² Toto ťažké dedičstvo našlo svoj osobitný výraz v odsúdení Židov ako bohovrahov a následne v domnienke, že Cirkev ako nový Boží ľud nahradila starozákonný Boží ľud v rámci dejín spásy, čím ho urobila prekonaným, ako niečo, čo je zatemnené nádherou nového, tak ako sa ukončí závislosť od svetla mesiaca hneď, ako vyjde slnko.¹³

Toto ťažké protižidovské bremeno určite nebolo príčinou šírenia národnosocialistickej nenávisti voči Židom, ale bolo stavom mysle, ktorý oslaboval odpor kresťanov voči brutalite národnosocialistického teroru. Tvárou v tvár škodlivým účinkom protižidovského dedičstva v kresťanskej tradícii Katolícka cirkev cíti povinnosť prekonať svoj tradičný pohľad na vylúčenie Židov z historicko-spásneho dedičstva a zamyslieť sa nad židovskými koreňmi kresťanstva a nad tým, ako sa tento prístup konkretizuje vo vývoji a rôznych variantoch takzvanej „kresťanskej teológie po Osvienčime“¹⁴ a vo vývoji „kresťanskej teológie judaizmu“.¹⁵

4. Pozitívne prijímanie v katolícko-židovskom dialógu

Už počas prípravy deklarácie *Nostra aetate* nemecký jezuita kardinál Augustin Bea poznamenal, že obsah deklarácie určite patrí medzi témy, „o ktoré takzvaná verejná mienka prejavuje najväčší záujem“, a skonštatoval, že „mnohí budú po schválení alebo zamietnutí tohto dokumentu hodnotiť koncil ako dobrý alebo zlý“¹⁶. To, čo vtedy kardinál Bea vycítil s prorockým cítením, sa za posledných šesťdesiat rokov viackrát potvrdilo, a to nielen v súvislosti s medzináboženským dialógom vo všeobecnosti, ale aj osobitne v súvislosti so

¹² Vgl. Judaïsme, anti-judaïsme et christianisme. Colloque de l'Université de Fribourg 16-20 mars 1998 (Saint-Maurice 2000).

¹³ Vgl. K. Backhaus, Das Bundesmotiv in der frühkirchlichen Schwellenzeit. Hebräerbrief, Barnabasbrief, Dialogus cum Tryphone, in: H. Frankemölle (Hrsg.), Der ungekündigte Bund? Antworten des Neuen Testaments (Freiburg i. Br. 1998) 211-231.

¹⁴ Vgl. E. Kogon / J. B. Metz u.a., Gott nach Auschwitz. Dimensionen des Massenmords am jüdischen Volk (Freiburg i. Br. 1979); J.-H. Tück, Gottes Augapfel. Bruchstücke zu einer Theologie nach Auschwitz (Freiburg i. Br. 2016).

¹⁵ Vgl. F. Mussner, Traktat über die Juden (München 1979); C. Thoma, Christliche Theologie des Judentums (Aschaffenburg 1978); Ders., Das Messiasprojekt. Theologie jüdisch-christlicher Begegnung (Augsburg 1994).

¹⁶ Relatio von Augustin Kardinal Bea über die „Erklärung über die Juden und Nichtchristen“, gehalten in der Konzilsaula am 25. September 1964, in: Ders., Die Kirche und das jüdische Volk (Freiburg i. Br. 1966) 148-157, zit. 148.

židovsko-katolíckym dialógom. *Nostra aetate* sa v skutočnosti právom považuje za zakladajúci dokument a spoľahlivý kompas pre zmierenie medzi kresťanmi a Židmi a pre židovsko-kresťanský dialóg; dodnes nestratil nič zo svojej aktuálnosti.

Je to predovšetkým zásluha pápežov, ktorí nasledovali po Druhom vatikánskom koncile a ktorí sa postarali o to, aby sľubné perspektívy dokumentu *Nostra aetate* boli v Cirkvi prijaté, rozvinuté a prehĺbené; týchto pápežov možno preto považovať za protagonistov katolícko-židovského dialógu. Vo svojom dnešnom vystúpení prirodzene nebudem mať čas spomenúť prínos jednotlivých pápežov ku katolícko-židovskému dialógu.¹⁷ Treba však pripomenúť, že pápež Pavol VI. už v roku 1974 založil Vatikánsku komisiu pre náboženské vzťahy so židovstvom, pričom ju z organizačného hľadiska spojil s vtedajším Sekretariátom pre jednotu kresťanov, a poveril ju úlohou sprevádzať a podporovať náboženský dialóg so židovstvom.

Pri plnení tohto mandátu komisia vedie dva inštitucionalizované dialógy so židovstvom na celosvetovej úrovni. Prvý dialóg, ktorý prebieha od roku 1970, je s Medzinárodným židovským výborom pre medzináboženské konzultácie (IJCIC); zahŕňa pravidelné stretnutia na prehĺbenie vzťahov medzi židmi a katolíckmi, ktoré vedie tzv. medzinárodný katolícko-židovský výbor pre spoluprácu (ILC). Druhým inštitucionalizovaným dialógom je dialóg s izraelským Hlavným rabinátom v Jeruzaleme. Od roku 2002 sa striedavo organizujú konferencie v Jeruzaleme a Ríme, na ktorých sa zo židovskej strany zúčastňujú takmer výlučne rabíni a z katolíckej strany biskupi a kňazi.

Vatikánska komisia už zverejnila štyri dokumenty, ktorých cieľom je podporiť prijatie dokumentu *Nostra aetate*. Jej posledný dokument pochádza z roku 2015 a nesie názov: „Lebo Božie dary a povolanie sú neodvolateľné“ (Rim 11, 29). Úvahy o teologických otázkach relevantných pre katolícko-židovské vzťahy pri príležitosti 50. výročia *Nostra aetate* (č. 4)“. Tento dokument sa s vďačnosťou pozerá na všetko, čo sa v posledných desaťročiach dosiahlo v katolícko-židovských vzťahoch, a ponúka nové podnety pre ďalší teologický dialóg.

Medzitým vznikli aj na židovskej strane zaujímavé dokumenty, ktoré sa týkajú židovsko-katolíckeho dialógu a prezentujú židovský pohľad. V roku 2000 vyšiel dokument „Dabru Emet“ (Hovoriť pravdu), ktorý napísali liberálnejšie

¹⁷ Vgl. Kardinal K. Koch, Judentum und Katholische Kirche. Zu einem fruchtbaren Dialog seit „Nostra aetate“, in: B. Jeggle-Merz und M. Durst (Hrsg.), Juden und Christen im Dialog = Theologische Berichte 36 (Freiburg/ Schweiz 2016) 53-83, bes. 63-69. Aus jüdischer Sicht vgl. K. Ben-Johanan, Jacob's younger Brother. Christian-Jewish Relations after Vatican II (London 2022), bes. 82-141.

zmýšľajúci americkí židia¹⁸, zatiaľ čo v roku 2015 jednotliví rabíni vydali dokument „Plnenie vôľu nášho Otca na nebesiach. Na ceste k partnerstvu medzi židmi a kresťanmi“¹⁹. Najnovšie vyhlásenie o židovsko-katolíckom dialógu má názov „Medzi Jeruzalemom a Rómom“ a vydali ho ortodoxné židovské organizácie, predovšetkým Konferencia európskych rabínov, Americká rabínska rada a Komisia pre dialóg pri Hlavnom rabináte v Jeruzaleme²⁰. Tieto tri dokumenty poskytujú zo židovskej strany odpovede na dialóg medzi židmi a kresťanmi; ich význam spočíva v tom, že otvorili „novú etapu židovsko-kresťanského dialógu“²¹.

5. Otvorené náboženské a teologické otázky medzi židmi a kresťanmi

Vzhľadom na veľký význam židovsko-kresťanského dialógu je veľmi dôležité, aby tento dialóg mohol plodne pokračovať. Nie všetky náboženské a teologické otázky, ktoré vznikajú pri stretnutí kresťanstva a judaizmu, boli uspokojivo vyriešené. Medzi otvorenými otázkami je určite kľúčové pochopiť ako možno teologicky zosúladiť, na jednej strane, presvedčenie viery Židov – ktorú zdieľame aj my kresťania –, že zmluva uzavretá Bohom s Izraelom nebude nikdy zrušená, a to na základe neochvejnej Božej vernosti svojmu ľudu a zostane vždy platná, a, na strane druhej, kresťanskú vieru v novosť Novej zmluvy, ktorá nám bola daná v Ježišovi Kristovi. Treba to urobiť koherentným spôsobom, aby sa zachovala hlboká jednota medzi Starou a Novou zmluvou a aby sa ani Židia, ani kresťania necítili ukrivdení, ale vedeli, že ich presvedčenie je brané vážne.²²

Znovu sa tak ukazuje, že jadrom židovsko-katolíckeho dialógu je a zostáva vnímanie postavy Ježiša Krista²³, na ktoré nedávno poukázal katolícky teológ Helmut Hoping vo svojej kristológii, ktorá nesie programový názov: „Ježiš z Galiley – Mesiáš a Boží Syn“. Hoping takto zdôrazňuje jednotu i rozdiel medzi kresťanstvom a judaizmom: „Žid Ježiš z Nazareta nerozlučne spája kresťanstvo a judaizmus, zatiaľ čo vyznanie viery v Krista ako Mesiáša a Božieho Syna ich rozdeľuje.“²⁴ Na jednej strane je to Ježišovo židovstvo, ktoré spája židov a kresťanov. Na druhej strane kresťania nemôžu v Ježišovi vidieť len vzácneho predstaviteľa židovského národa; pre nich je aj Mesiášom a Božím Synom.

¹⁸ Vgl. E. Kessler, „Dabru Emet“, in: Ders., N. Wenborn (Hrsg.), A Dictionary of Jewish-Christian Relations (Cambridge 2005).

¹⁹ Vgl. N. J. Hofmann, „Auf dem Weg zu einer vertieften Partnerschaft zwischen Juden und Christen“, in: J. Ahrens – K.-H. Blickle – D. Bollag – J. Heil (Hrsg.), Hin zu einer Partnerschaft zwischen Juden und Christen. Die Erklärung orthodoxer Rabbiner zum Christentum (Berlin 2017).

²⁰ Eine deutsche Übersetzung der „Erklärung <Zwischen Jerusalem und Rom>. Die gemeinsame Welt und die respektierten Besonderheiten. Reflexionen über 50 Jahre von Nostra aetate“ findet sich in: Kirche und Israel 32 (2017) 178-186.

²¹ Vgl. N. J. Hofmann, Eine neue Phase des Gesprächs. Die jüngsten jüdisch-orthodoxen Dokumente zum jüdisch-christlichen Dialog, in: Kirche und Israel 33 (2018) 24-31.

²² Vgl. die Studie von Th. Söding, Erwählung – Verstockung – Errettung. Zur Dialektik der paulinischen Israeltheologie in Röm 9-11, in: Communio. Internationale katholische Zeitschrift 39 (2010) 382-417.

²³ Vgl. P. Lapide / W. Pannenberg, Judentum und Christentum. Einheit und Unterschied. Ein Gespräch (München 1981).

²⁴ H. Hoping, Jesus aus Galiläa – Messias und Sohn Gottes (Freiburg i. Br. 2019) 336.

Je veľmi dôležité, aby sa židovsko-kresťanský dialóg o týchto otázkach viedol obzvlášť citlivo. Kresťania a Židia sú povolaní učiť sa jeden od druhého, najmä tam, kde sa najhlbšie líšia, ako poznamenal Benedikt XVI. pri príležitosti svojej návštevy kolínskej synagógy v roku 2005: „Tento dialóg, ak má byť úprimný, nesmie existujúce rozdiely mlčky prechádzať alebo ich minimalizovať: aj vo veciach, ktoré nás kvôli nášmu dôvernému presvedčeniu o viere od seba odlišujú, ba práve v nich sa musíme navzájom rešpektovať a milovať.“²⁵ V súlade aj so židovským názorom je vyhlásenie v dokumente „Medzi Jeruzalemom a Rímom“ o potrebe vzájomného rešpektovania presvedčenia viery v dialógu: „Doktrinálne rozdiely sú zásadné a nemožno o nich polemizovať ani vyjednávať.“

Židovsko-kresťanský dialóg stojí a padá s rešpektovaním presvedčenia viery toho druhého, aby mohla existovať pokojná spolupráca medzi židmi a kresťanmi. Úsilie v tomto smere je dnes obzvlášť naliehavé v mnohých európskych krajinách, kde sa, žiaľ, znovu objavujú obávané antisemitské tendencie. V tejto súvislosti je pre našich židovských partnerov dobré vedieť, že sa môžu spoľahnúť na Katolícku cirkev ako na spoľahlivého partnera v boji proti bolesti antisemitizmu: pápež František totiž nikdy neunavuje pripomínať, že nie je možné byť kresťanom a antisemitom zároveň.

Ak pôjdeme ešte ďalej, kresťania a židia sú povolaní spolupracovať na ochrane a podpore náboženskej slobody ako základného ľudského práva. Keď sa židia a kresťania navzájom prijímú vo vnútornom zmierení, v hĺbke svojho vieroučného presvedčenia, môžu sa stať spoločným nástrojom svornosti a pokoja v dnešnom svete, predovšetkým prostredníctvom ich svedectva o jedinom Bohu, ktorého treba uctievať v nerozlučnej jednote lásky k Bohu a lásky k blížnemu. V tom spočíva základná skúška a dôležitosť židovsko-kresťanského dialógu v súčasnosti.

Preklad: Ľudovít Pokojný

²⁵ Benedetto XVI, Saluto durante la visita alla Sinagoga di Colonia il 19 agosto 2005.